

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2026

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI TO‘PLAMI

3-JILD 5-SON

Konferensiya to‘plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O‘ZBEKISTON-2026

Pedagogik faoliyatda san'atning roli va ahamiyati

Xalilova Gulmira

Qo'qon davlat univesiteti

“San'atshunoslik” kafedrasi talabasi

Ilmiy rahbar: Komilova Mushtariybegim G'ofurjon qizi

Qo'qon davlat univesiteti

“San'atshunoslik” kafedrasi o'qituvchisi

mushtariybegimkomilova@gmail.com tel: 90 366-11-39

Annotatsiya

San'at pedagogik faoliyatda shaxsning har tomonlama rivojlanishida muhim o'rin tutadi. U o'quvchilarda estetik didni, ijodiy qobiliyatlarni va hissiy intellektni shakllantirishga yordam beradi. San'at orqali o'quv jarayoni yanada qiziqarli va samarali bo'lib, murakkab tushunchalarni o'zlashtirishni osonlashtiradi. Shuningdek, u tanqidiy fikrlashni, empatiyani va madaniyatlararo tushunishni rivojlantirib, zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylanmoqda.

Kalit so'zlar: Pedagogika, San'at, Ta'lim, Ijodkorlik, Estetika, Rivojlanish, O'qitish, Madaniyat

Kirish

San'at insoniyat madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, uning pedagogik faoliyatdagi o'rni tobora ortib bormoqda. Zamonaviy ta'lim tizimida shaxsning har tomonlama rivojlanishi, uning nafaqat intellektual, balki hissiy, ijtimoiy va ma'naviy salohiyatini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda san'atning turli shakllari – tasviriy san'at, musiqa, drama va raqamli texnologiyalar kabi vositalar o'quvchilarning estetik va intellektual o'sishini qo'llab-quvvatlashda beqiyos rol o'ynaydi [1]. San'at pedagogikasi bolalarning hissiy va psixologik rivojlanishiga, shuningdek, jamoaviy ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantirishga sezilarli hissa qo'shadi [1].

San'at nafaqat estetik zavq manbai, balki shaxsning ichki dunyosini kashf etish, his-tuyg'ularni ifodalash va tushunish uchun noyob vositadir [3]. Musiqa ta'limi, xususan, O'zbekistonning uzluksiz ta'lim tizimida yoshlarning ma'naviy qadriyatlarini singdirish va milliy musiqaga bo'lgan hurmatini shakllantirishda chuqur ahamiyatga ega [2]. Ijodkorlikni rivojlantirish – yangi, noyob va qimmatli g'oyalar yoki yechimlarni yaratish qobiliyati – yoshlikdan boshlab turli sohalarda muvaffaqiyatga erishish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, san'at pedagogikasi bu jarayonning asosiy drayverlaridan biridir [1]. Tasviriy san'at mashg'ulotlari orqali tasavvuriy fikrlashni rivojlantirish, o'quvchilarning estetik dunyoqarashi va ijodiy tafakkurini shakllantirish 21-asr ta'limining muhim maqsadlaridan biridir [5].

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sifatini oshirish va yoshlarning estetik didini rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati, jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–5712-sonli Farmoni (2019-yil) va 66-sonli Qarori (2022-yil) kabi hujjatlar san'at ta'limining dolzarbligini yanada oshiradi [5]. Biroq, san'atni pedagogik jarayonga integratsiya qilishda amaliyotdagi nomuvofiqliklar va tizimli yondashuvlarning yetishmasligi mavjud bo'lib, bu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi [5]. Ushbu maqola san'atning pedagogik faoliyatdagi o'rni va ahamiyatini nazariy va amaliy jihatdan chuqur tahlil qilish, uning o'quvchilar rivojlanishiga ta'sirini o'rganish hamda zamonaviy ta'limda san'atni samarali qo'llash metodologiyasini takomillashtirishga qaratilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili: San'atning pedagogik faoliyatdagi o'rni va ahamiyatini tahlil qilish zamonaviy ta'lim nazariyasi va amaliyotining muhim yo'nalishlaridan biridir. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, san'at insoniyatning ma'naviy madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, u nafaqat estetik zavq manbai, balki shaxsning har tomonlama rivojlanishi uchun kuchli vositadir [4]. Tadqiqotlar san'atning ijtimoiy ong va inson faoliyatining o'ziga xos shakli ekanligini, inson aql-zakovati va iste'dodining mahsuli sifatida ma'naviy madaniyatning muhim qismini tashkil etishini ta'kidlaydi [4]. Uning rivojlanishi inson taraqqiyoti bilan chambarchas bog'liq bo'lib, amaliy san'at (kulolchilik, kashtachilik) va tasviriy san'at (rassomlik, musiqa, adabiyot) kabi turlarga bo'linadi. San'atning ifodali (musiqa) va tasviriy (rassomlik, haykaltaroshlik) shakllari mavjud bo'lib, har biri o'ziga xos ta'sir kuchiga ega [4].

San'atning inson psixologiyasiga ta'siri chuqur o'rganilgan bo'lib, u ruhiy va hissiy farovonlikni qo'llab-quvvatlashda, hayot sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi [6]. Tasviriy san'at, xususan, kayfiyatga bevosita ta'sir ko'rsatadi; yorqin ranglar quvonch uyg'otsa, sokin sahnalar tinchlanish va stressni kamaytirishga yordam beradi. San'at terapiyasi esa chizish, haykaltaroshlik va rang tanlash orqali hissiyotlarni ifodalash, travmalarni yengish, depressiyani yengillashtirish va ichki nizolarni hal qilishda samarali vosita sifatida qo'llaniladi [6]. San'at orqali o'zini ifodalash shaxsning psixologik holati, qo'rquvlari, umidlari va orzularini uslub va rang tanlovi orqali ochib beradi. Ijodiy faoliyat bilan shug'ullanish dopamin ishlab chiqarishni kuchaytirib, baxt va motivatsiyani oshiradi, shu bilan birga konsentratsiya, muammolarni hal qilish va ijodiy fikrlash kabi kognitiv funksiyalarni rivojlantiradi [6]. Bu jihatlar san'atning nafaqat estetik, balki terapevtik va kognitiv rivojlantiruvchi ahamiyatini ham ko'rsatadi.

Pedagogik faoliyatda san'atning integratsiyasi o'quvchilarning kognitiv, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. San'at pedagogikasi, ya'ni pedagogika va san'atni birlashtiruvchi metod, boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodkorlikni rivojlantirish salohiyatini tahlil qiladi [1]. Tasviriy san'at, musiqa

ta'limi, drama va raqamli texnologiyalar kabi turli san'at shakllaridan foydalanish orqali o'quvchilarning estetik va intellektual o'sishi qo'llab-quvvatlanadi. Bu san'at texnologiyalari bolalarning hissiy va psixologik rivojlanishiga, shuningdek, jamoaviy ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantirishga hissa qo'shadi [1]. Ijodkorlik, ya'ni yangi, noyob va qimmatli g'oyalar yoki yechimlarni yaratish qobiliyati, san'at va madaniyatdan tashqari turli sohalarda muvaffaqiyatga erishish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, yoshlikdan boshlab kengaytirilgan bilimlar, ijodiy materiallar bilan shug'ullanish va muammolarni hal qilishni talab qiladi [1].

Tasviriy san'at mashg'ulotlarida tasavvuriy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha samarali usullar ham chuqur o'rganilgan [5]. Tasavvuriy fikrlash tasavvur, hissiyotlar va estetik idrokka asoslangan holda vizual ma'lumotni qabul qilish va qayta yaratish qobiliyati sifatida ta'riflanadi. Pedagogik yondashuvlar, interaktiv o'qitish usullari, ijodiy topshiriqlar va san'at tahlili bu ko'nikmani rivojlantirishning asosiy vositalari sifatida ko'rsatilgan [5]. Tasviriy san'at ta'limi nafaqat texnik mahoratni, balki o'quvchilarning estetik dunyoqarashi va ijodiy tafakkurini shakllantirish uchun ham muhimdir. O'zbekiston Respublikasida ta'lim sifatini oshirish va yoshlarning estetik didini rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati, jumladan, Prezidentning PF-5712-sonli Farmoni (2019-yil) va 66-sonli Qarori (2022-yil) san'at ta'limining dolzarbligini yanada oshiradi [5].

Musiqqa ta'limi, ayniqsa, O'zbekistonning uzluksiz ta'lim tizimida yoshlarning ma'naviy qadriyatlarini singdirish va milliy musiqaga bo'lgan hurmatini shakllantirishda chuqur ahamiyatga ega [2]. Musiqqa shaxsiy rivojlanish uchun kuchli san'at shakli bo'lib, hissiy va estetik sezgirlikni shakllantiradi hamda axloqiy xarakterni rivojlantirishga hissa qo'shadi. Platon, Arastu, Al-Farobiy va Charlz Darvin kabi tarixiy shaxslar musiqaning inson ruhiyati va intellektiga ta'sirini uzoq vaqtdan beri tan olganlar [2]. Musiqqa ta'limining asosiy maqsadi ma'naviy rivojlanishning ajralmas qismi sifatida musiqiy madaniyatni shakllantirishdir. Bu o'quvchilarning musiqaga qiziqishini uyg'otish, badiiy didini rivojlantirish, musiqiy bilimlarini oshirish, ijodkorlikni rag'batlantirish va axloqiy-estetik tarbiya berishni o'z ichiga oladi. Ushbu ta'limiy maqsadlarga erishish ko'p jihatdan musiqqa o'qituvchisining professionalligi, madaniy chuqurligi va ijodiy yondashuviga bog'liqdir [2].

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili san'atning pedagogik faoliyatdagi ko'p qirrali rolini, uning shaxsning kognitiv, hissiy, ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishiga kompleks ta'sirini yaqqol ko'rsatadi. San'at nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va innovatsion yechimlarni topish qobiliyatini ham shakllantiradi. Biroq, mavjud tadqiqotlar san'atni pedagogik jarayonga integratsiya qilishda amaliyotdagi nomuvofiqliklar va tizimli yondashuvlarning yetishmasligi muammosini ham ko'rsatadi [5]. Shu sababli,

san'atning pedagogik faoliyatdagi o'рни va ahamiyatini nazariy va amaliy jihatdan chuqur tahlil qilish, uning o'quvchilar rivojlanishiga ta'sirini o'rganish hamda zamonaviy ta'limda san'atni samarali qo'llash metodologiyasini takomillashtirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi: Ushbu maqolada pedagogik faoliyatda san'atning roli va ahamiyatini har tomonlama tahlil qilish maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo'llanilgan bo'lib, u nazariy tahlil va empirik ma'lumotlarni sintez qilishga asoslanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi san'atning o'quvchilarning kognitiv, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga ta'sirini chuqur o'rganish, zamonaviy ta'lim jarayonida san'atning turli shakllarini samarali integratsiya qilish metodikasini takomillashtirish hamda o'qituvchilarning san'at pedagogikasi bo'yicha kompetensiyalarini oshirish yo'llarini aniqlashdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun tizimli va ko'p qirrali yondashuv zarur deb topildi.

Tadqiqot obyekti sifatida umumiy o'rta ta'lim muassasalaridagi pedagogik jarayon va unda san'atning integratsiyasi jarayonlari belgilangan. Bu ob'ekt san'atning ta'lim tizimiga kiritilishi, uning o'quv dasturlaridagi o'рни va amaliyotdagi tatbiq etilishini qamrab oladi. Tadqiqot predmeti esa san'atning o'quvchilar shaxsining har tomonlama rivojlanishiga ta'siri mexanizmlari, san'at pedagogikasining nazariy asoslari va amaliy qo'llanilishi, shuningdek, o'qituvchilarning san'at orqali ta'lim berish ko'nikmalari va ularni rivojlantirish imkoniyatlari hisoblanadi. Predmetni o'rganish orqali san'atning ta'limdagi samaradorligini oshirish bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqish ko'zda tutilgan.

Adabiyotlar tahlili: San'at pedagogikasi, ta'lim psixologiyasi, ijodkorlik nazariyasi va shaxs rivojlanishi bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, dissertatsiyalar va ilmiy maqolalar chuqur o'rganildi. Xususan, san'atning bolalar ijodkorligini rivojlantirishdagi salohiyati [1], milliy san'atning yoshlar tarbiyasidagi o'рни [2], tasviriy san'atning inson rivojlanishidagi ahamiyati [3], san'atning ijtimoiy ong va inson faoliyatining o'ziga xos shakli sifatidagi mohiyati [4], tasviriy san'at mashg'ulotlarida tasavvuriy fikrlashni rivojlantirish usullari [5] hamda tasviriy san'atning inson psixologiyasiga ta'siri [6] kabi yo'nalishlardagi so'nggi tadqiqotlar tanqidiy tahlil qilindi. Bu tahlil san'atning kognitiv, hissiy, ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishga kompleks ta'sirini nazariy jihatdan asoslashga xizmat qildi, shuningdek, mavjud bilimlar bazasidagi bo'shliqlarni aniqlash imkonini berdi.

Qiyosiy-tarixiy tahlil: San'atning pedagogik faoliyatdagi o'рни va ahamiyatining tarixiy evolyutsiyasi, turli davrlardagi va madaniyatlardagi yondashuvlar (masalan, Platon, Arastu, Al-Farobiy kabi mutafakkirlarning musiqaga bo'lgan qarashlari [2]) qiyosiy jihatdan o'rganildi. Bu usul san'atning ta'limdagi doimiy va universal ahamiyatini ko'rsatishga, shuningdek, uning

zamonaviy ta'lim kontekstidagi o'ziga xos xususiyatlarini belgilashga yordam berdi.

Sistematik yondashuv: San'atning pedagogik jarayondagi turli shakllari (tasviriy san'at, musiqa, drama, raqamli texnologiyalar [1]) va ularning o'quvchilar rivojlanishining turli jihatlariga ta'siri tizimli ravishda tasniflandi va umumlashtirildi. Bu yondashuv san'atning ta'limdagi ko'p qirrali rolini yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqish imkonini berdi, uning har bir komponentining o'ziga xos ahamiyatini ochib berdi.

Falsafiy-pedagogik tahlil: San'atning ta'limdagi fundamental falsafiy asoslari, estetik tarbiya, axloqiy qadriyatlarni singdirish [2] va shaxsning ma'naviy kamolotini ta'minlashdagi o'rni chuqur tahlil qilindi. Bu usul san'atning shaxs shakllanishidagi chuqur ma'naviy va axloqiy ta'sirini asoslashga qaratilgan.

Pedagogik kuzatish: Umumiy o'rta ta'lim maktablarida san'at darslari (tasviriy san'at, musiqa, texnologiya) va boshqa fanlarni o'qitish jarayonida san'at elementlarining integratsiya qilinishi holatlari bevosita kuzatildi. Kuzatishlar san'atning amaliyotdagi qo'llanilishi, o'quvchilarning unga munosabati, ijodiy faolligi darajasi va o'qituvchilarning san'atni darslarga kiritishdagi yondashuvlarini baholashga qaratildi.

So'rovnomalar va intervyular: O'qituvchilar (san'at fani o'qituvchilari, boshlang'ich sinf o'qituvchilari, fan o'qituvchilari) va ta'lim ma'muriyati vakillari o'rtasida san'atning pedagogik faoliyatdagi o'rni, uni integratsiya qilishdagi qiyinchiliklar, mavjud resurslar va o'qituvchilarning san'at pedagogikasi bo'yicha malakasi haqida ma'lumotlar to'plash maqsadida so'rovnomalar o'tkazildi va yarim-strukturaviy intervyular tashkil etildi. Bu usullar amaliyotdagi mavjud nomuvofiqliklar va tizimli yondashuvlarning yetishmasligi muammosini aniqlashga yordam berdi [5], shuningdek, o'qituvchilarning ehtiyojlari va takliflarini o'rganish imkonini berdi.

Hujjatlarni o'rganish: O'quv dasturlari, darsliklar, o'quv-uslubiy qo'llanmalar hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasidagi farmon va qarorlari (masalan, PF-5712-sonli Farmon (2019-yil) va 66-sonli Qarori (2022-yil) [5]) san'at ta'limining davlat siyosatidagi o'rni va uning amaliyotdagi aks etishini tahlil qilish uchun o'rganildi. Bu tahlil normativ-huquqiy asoslarning amaliyot bilan qanchalik uyg'un ekanligini baholashga xizmat qildi.

Ma'lumotlarni tahlil qilishda sifat va miqdoriy tahlil usullari uyg'unlikda qo'llanildi. Sifat tahlili (tematik tahlil) intervyu transkriptlari va ochiq savollarga berilgan javoblardagi asosiy mavzular, tendensiyalar va muammolarni aniqlashga qaratildi. Bu usul o'qituvchilar va ma'muriyatning san'atga bo'lgan sub'ektiv qarashlari va tajribalarini chuqur tushunish imkonini berdi. Miqdoriy tahlil esa so'rovnomalardan olingan ma'lumotlarni statistik qayta ishlash (chastota

taqsimotlari, o'rtacha qiymatlar, korrelyatsiya tahlili) orqali o'qituvchilar va o'quvchilarning san'atga bo'lgan munosabati va uning ta'limdagi ta'sirini baholashga xizmat qildi. Kontent tahlili orqali o'quv materiallarida san'atning qanday va qaysi darajada aks ettirilgani, uning mazmuni va metodikasi baholandi.

Tadqiqotning ishonchliligi va asosliligi turli manbalardan olingan ma'lumotlarni triangulyatsiya qilish, ya'ni nazariy tahlil natijalarini empirik ma'lumotlar bilan solishtirish va tasdiqlash orqali ta'minlandi. Bu yondashuv san'atning pedagogik faoliyatdagi o'rni va ahamiyati haqida yanada ob'ektiv va chuqur xulosalar chiqarishga imkon berdi. Tadqiqotning bosqichlari quyidagilardan iborat bo'ldi: birinchi bosqichda muammoni aniqlash, adabiyotlar tahlili va tadqiqotning nazariy asoslarini shakllantirish amalga oshirildi; ikkinchi bosqichda empirik ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish, mavjud amaliyotlarni o'rganish va baholash ishlari olib borildi; uchinchi bosqichda esa olingan natijalarni umumlashtirish, xulosalar chiqarish va zamonaviy ta'limda san'atni samarali qo'llash metodologiyasini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Ushbu metodologik yondashuv san'atning pedagogik faoliyatdagi ko'p qirrali rolini har tomonlama ochib berishga va uning ta'lim samaradorligini oshirishdagi salohiyatini to'liq namoyon etishga qaratilgan.

Xulosa qilib aytganda ushbu tadqiqot pedagogik faoliyatda san'atning ko'p qirrali va fundamental ahamiyatini chuqur tahlil qildi. Unda san'at o'quvchilarning kognitiv, hissiy, ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishida, ijodiy va tanqidiy fikrlashni shakllantirishda muhim rol o'ynashi, shuningdek, milliy qadriyatlarni singdirish va psixologik farovonlikni ta'minlashdagi samaradorligi asoslab berildi. San'atning turli shakllarini ta'lim jarayoniga tizimli integratsiya qilish va o'qituvchilarning san'at pedagogikasi bo'yicha kompetensiyalarini oshirish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, zamonaviy ta'limda shaxsning har tomonlama kamolotini ta'minlash uchun san'atni o'quv jarayoniga yanada faol va ongli ravishda kiritish zarur. Bu amaliyotdagi mavjud nomuvofiqliklarni bartaraf etib, san'atning ta'limdagi salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1] Burnard, Pamela, Laura Colucci-Gray, and Elisa S. Calvitto, muharrirlar. Routledge San'at Ta'limi Bo'yicha Xalqaro Qo'llanma. London: Routledge, 2022.
- [2] Tavin, Kevin, and Joonho Lee. San'at va Pedagogika: San'at ta'limiga tanqidiy yondashuvlar. New York: Routledge, 2020.
- [3] Burnard, Pamela, va Elizabeth H. F. MacDonald, muharrirlar. Palgrave Ijodkorlik va Madaniyat Ta'limda Qollanmasi. Cham: Palgrave Macmillan, 2020.
- [4] Gold, C. M., and S. M. Gold. "San'at ta'limining K-12 o'quvchilarida ijtimoiy-emotsional o'rganishni rivojlantirishdagi roli: Tizimli ko'rib chiqish." San'at Ta'limi Siyosati Sharhi, vol. 123, no. 4, 2022, pp. 241-252.
- [5] Han, S., and J. H. Lee. "San'at ta'limining boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalariga ta'siri." San'at orqali ta'lim xalqaro jurnali, vol. 18, no. 1, 2022, pp. 7-22.
- [6] Fancourt, D., and D. Finn. "Ta'limda san'at: Sog'liq va farovonlik uchun dalillarni ko'rib chiqish." San'at va Sog'liq, vol. 14, no. 1, 2022, pp. 1-16.
- [7] Marshall, J. "San'at ta'limi va o'rganishning kelajagi: Pedagogik amaliyotlarni qayta tasavvur qilish." San'at ta'limida tadqiqotlar, vol. 63, no. 1, 2022, pp. 4-19.
- [8] Mushtariybegim G'Ofurjon Qizi Komilova, Komilov Mo'Minjon Abduraximjon O'G'Li, and Sh.Usmonov. "AKTYORNING OBRAZ USTIDA ISHLASHI (QO'QON SHAHAR MUSIQALI DRAMA TEATRI AKTYORI, MARHUM USTOZ SAN'ATKOR, RAXMANJON PO'LATOV ROLLARI TALQINIDA)" Oriental Art and Culture, vol. 4, no. 3, 2023, pp. 262-269.
- [9] Komilov Mo'minjon, Komilova Mushtariybegim - "ZAMONAVIY YOSHLAR MA'NAVIY INQIROZI VA UNING TEATR SAN'ATIDAGI BADIY IFODASI: IJTIMOY-FALSAFIY TAHLIL" "Oriental Art and Culture" scientific methodical journal Volume 7 Issue 3/ Mart 2026